

ทราบว่ามีพระฝรั่งอยู่กับท่านหลายองค์ใช้ใหม่ ท่านฉันอาหารไทยเราได้อะไรใหม่
ใช้ ฉันได้เพราะท่านต่างก็ตั้งใจมาฝึกอบรมตน ประกอบกับพระศาสนาก็เป็นแหล่ง
ที่ฝึกอบรมอยู่แล้ว ผู้บวชมาจึงควรสนใจต่อการฝึกทุกแขนงที่ควรแก่เพศของตน
ท่านฉันข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้า และปกติวัดของท่านฉันข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้า
ฉันได้ทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ปกติทางวัดฉันข้าวเหนียวกันทั้งนั้น แต่ข้าวเจ้าก็มี
ไม่ขาดวัด

การปฏิบัติธรรมของท่านเป็นอย่างไรบ้าง ชยันหมั่นเพียรดีไหม
ท่านตั้งใจปฏิบัติดีทุกองค์ มีความชยันหมั่นเพียรดี สมกับท่านมาจากถิ่นไกลและ
เป็นผู้หนักในเหตุผลดีด้วย ต่อไปน่าจะลาสิกขาพุทเราจะไปแผ่และเป็นหลักอยู่ทางยุโรป
เหมือนกัน เพราะท่านเหล่านี้เป็นผู้มีนิสัยชอบเอาจริงเอาจัง สมกับหลักธรรมในศาสนา
พุทธเราเป็นหลักความจริงและสอนตามหลักความจริงด้วย

ท่านมาจากประเทศไหนบ้าง พูดภาษาไทยเราได้อะไรใหม่ เวลาพุทธธรรมกันท่าน
อาจารย์ใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาไทย

มาจากอังกฤษบ้าง จากอเมริกาบ้าง จากแคนาดาบ้าง ส่วนฆราวาสหญิงชายที่มาพัก
อบรมชั่วคราวมาจากอังกฤษบ้าง อเมริกาบ้าง ฮอลแลนด์บ้าง บางองค์ก็พูดภาษาไทย
ได้มาก ร่วมเข้าชั้นปกติธรรมตา บางองค์ก็พูดได้น้อย บางองค์ก็พูดได้นิด ๆ แต่ทุกองค์
กำลังเริ่มเรียนภาษาไทยกันทั้งนั้น เวลาพุทธธรรมก็พูดเป็นภาษาไทย และอัดเทปไว้บ้าง ไม่
อัดบ้าง เสร็จแล้วก็ให้องค์ที่รู้ภาษาไทยพอสมควรอธิบายเป็นภาษาอังกฤษอีกครั้ง เพื่อท่าน
ที่ยังไม่คุ้นภาษา และที่ยังไม่รู้ภาษาไทยจะได้เข้าใจ ทำอย่างนี้เรื่อยมา

ท่านฉันกี่ครั้งในวันหนึ่ง
ฉันครั้งเดียวเหมือนกันทั้งหมด
นับแต่วันพระฝรั่งมาอยู่กับท่านอาจารย์ ท่านเคยไปเยี่ยมบ้านเมืองของท่านหรือยัง
และท่านสนใจอยากไปเยี่ยมบ้านเมืองของท่านไหม

ยังไม่เคยไป และไม่เห็นว่าท่านพูดว่าอยากไป เห็นแต่ต่างองค์ต่างเร่งภาวนากันทั้งนั้น
ไม่สนใจว่าอยากกลับบ้านกลับเมืองของตนเลย

การปกครองพระฝรั่ง ท่านปกครองกันอย่างไร ยากไหม และชอบถือตัวมากไหม
ปกครองเหมือนพระไทยทั่วๆ ไป เพราะอาตมาไม่มีความรู้พิเศษมาปกครอง
นอกจากจะปกครองตามหลักธรรมวินัยเท่านั้น อีกประการหนึ่งพระธรรมวินัยพิเศษสำหรับ
ชาติ ชั้น วรรณะไม่มี นอกจากเพื่อพระผู้บวชแล้วมีสังวาส คือการอยู่ร่วมที่มีหลักธรรมวินัย

เสมอกัน และมีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องปกครองอันเดียวเท่านั้น การปกครองไม่ยาก เพราะท่านไม่ได้มาเพื่อก่อความยุ่งยากแก่การปกครอง การถือตัวไม่ปรากฏ นอกจากจะฝังอยู่ในส่วนลึกไม่แสดงออกให้เห็น เราก็ทราบไม่ได้

ทราบว่าพระฝรั่งอดอาหารเก่งใช้ไหม ท่านอดได้กี่วัน และอดกันทุกองค์ไหม การเก่งหรือไม่เก่งอาตมาเรียนตอบยาก เพราะพระไทยในวัดนั้นที่อดอาหารหลาย ๆ วัน และอดบ่อยเหมือนพระฝรั่งก็มีอยู่แยะ จึงไม่ทราบว่าใครเก่งใครไม่เก่ง และท่านก็มีได้อดเพื่อแข่งกัน พอที่จะให้คะแนนว่าองค์นั้นเก่ง องค์นี้ไม่เก่ง และองค์นี้ไม่เป็นท่า แต่การไม่อดเลยนั้นยกให้อาตมา เพราะฉันทุกวัน ไม่เคยอดในระยะนี้ พระฝรั่งองค์ที่ท่านอยู่มานานบ้างอดกันทุกองค์ แต่ที่ไปอยู่ใหม่ยังเห็นท่านอด ส่วนองค์ที่ท่านอด ท่านอดได้ครั้งละหลาย ๆ วันคือ ห้าวันบ้าง สิบวันบ้าง สิบห้าหรือสิบหกวันบ้าง ทั้งประเทศและพระไทย อดบ่อยในพรรษา บางวันแทบจะไม่มีพระออกบิณฑบาต เพราะท่านไม่ฉันก็ไม่ให้ท่านไป ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประกอบความเพียร เติบงกรม นั่งสมาธิภาวนาในเวลานั้น ตามอรรถาจารย์ของท่าน

เวลาท่านอดอาหาร ท่านฉันพวกของหวาน เช่น ผลไม้บ้างไหม หรือไม่ฉันอะไรเลย ท่านไม่ฉันอะไรเลย นอกจากน้ำ หรือน้ำร้อน น้ำชา โกโก้ กาแฟบ้างในเวลาบ่าย ๆ หรือเย็น มีผู้ขงนมไปถวายท่าน แต่ท่านไม่ยอมฉัน นอกจากเพื่อยุติธรรม ๆ ท่านจะฉันบ้างเล็กน้อยในบางวันเท่านั้น

ตามประวัติของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญมาปรากฏว่า พระองค์ทรงอดพระกระยาหารได้ ๔๙ วัน แต่ก็ไม่ได้ตรัสรู้ ต้องทรงงดการทรมานแบบนั้น ทรงกลับมาเสวยพระกระยาหารตามเดิมถึงได้ตรัสรู้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับพระองค์ทรงดำหนิวิธีนั้นว่าไม่ถูกต้องเห็นได้ชัด และพระของท่านอาจารย์ทั้งพระไทยและประเทศที่พากันอดอาหารจะไม่พลอยถูกดำหนิไปด้วยหรือ ทำไมท่านจึงมาส่งเสริมในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงดำหนิแล้ว จะไม่ผิดทางไปละหรือท่าน

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงดำหนิ ประเทศและพระไทยของอาตมา ก็เท่ากับท่านทรงชมเชยคุณผู้รับประทานวันละหลาย ๆ ครั้งไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณก็พลอยได้รับความชมเชยจากพระพุทธเจ้าด้วยใช้ไหม และคุณก็พอใจอย่างยิ่งที่จะพยายามรับประทานวันละหลาย ๆ ครั้งยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ แถมยังจะเที่ยวหาหวานซื้ออาหารและเครื่องดื่มต่าง ๆ มีสุรา เป็นต้น มารับประทาน และดื่มอดภรรยาและลูก ๆ อีกอย่างไม่มีอัน แม้ภรรยาและลูก ๆ

ไม่พอใจและพากันตำหนิก็ตาม แต่คุณก็จะไม่สนใจในคำตำหนิของเขา เพราะได้รับคำชมเชยอย่างเอกจากพระพุทธเจ้าแล้วใช่ไหม

ไม่ใช่ท่าน เพียงแต่ผมตี๋มสุราเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบางเวลาด้วยซ้ำ ภรรยาและลูก ๆ ยังสวดผมเสียจนไม่เป็นอันกินอันอยู่เลยแล้ว ยิ่งผมไปเที่ยวซื้อสุรามาคั้มาให้ลูกเมียผมเห็นเข้าด้วยแล้ว ผมก็คงไม่ได้อยู่ในบ้านกับเขาแน่ ๆ ท่าน เรื่องพระพุทธเจ้าจะชมเชยผมหรือไม่ นั่น เขาไม่สนใจจะทราบด้วยเลย มีอย่างเดี๋ยวนั้น เขาต้องสาปแช่งผมจมไปเลยเท่านั้น

ที่นี้คุณแน่ใจใหม่ว่า พระพุทธเจ้าจะทรงชมเชยคุณที่รับประทานไม่มีขอบเขต และจะทรงตำหนิพระที่อดนอน ผ่อนหรือตัดทอนอาหารลงบ้างเป็นบางกาลเพื่อความเพียรทางใจ ซึ่งไม่มุ่งตรัสรู้ธรรมเพราะการอดอาหารเพียงอย่างเดียว

ผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน ที่เรียนถามท่านก็เพราะตำราท่านว่าไว้อย่างนั้น ที่นี้การอดอาหารของพระท่านมีจุดประสงค์อย่างไรบ้าง ผมยังไม่ทราบความประสงค์ของท่าน

ต้องถามอย่างนั้นเรื่องถึงจะพอเข้าใจกันได้ ที่ตำราท่านว่าไว้เป็นความจริง แต่ที่มิแปลกกันอยู่บ้างก็ตรงที่ พระพุทธเจ้าทรงอดพระกระยาหารเพื่อความตรัสรู้จากการอดนั้นจริง ๆ โดยมีได้เกี่ยวกับความเพียรทางใจเลย ส่วนพระท่านอดเพื่อความเพียรทางใจโดยตรง ส่วนที่เกี่ยวกับกายด้วยนั้นก็จำต้องมีการตัดแปลง และผ่อนสั้นผ่อนยาวเพื่อความสะดวก และเหมาะสมแก่การบำเพ็ญไปเป็นระยะ ๆ เท่าที่เห็นควร แต่มิได้ถือการอดอาหารว่าเป็นทางเหมาะสมไปทุกจริตนิสัย ฉะนั้นผู้บำเพ็ญจึงควรสังเกตสอดรู้วิธีการฝึกกรรมฐานว่าจะควรในทางใดซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การผ่อนอาหาร การอดอาหาร การผ่อนการหลับนอน การอดนอน การสังเกตอาหารที่เหมาะสมกับธาตุ และความเพียรตามกาลอันควร

ผู้ที่เห็นว่าถูกกับจริตนิสัยในวิธีใด ก็ถือเอาวิธีนั้นฝึกกรรมฐานเพื่อเกิดประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ส่วนวิธีใดที่เห็นว่าไม่เหมาะกับจริตนิสัยและไม่เกิดประโยชน์ก็ผ่านไป นี่คืออุบายวิธีของแต่ละบุคคลซึ่งมีจริตไม่เหมือนกัน จะทำแบบเดียวกันอย่างตายตัว ย่อมไม่ค่อยจะสำเร็จประโยชน์เท่าที่ควร แม้บทรธรรมซึ่งจะนำมาพิจารณาหรือกำกับใจก็ยังมีต่างกันในวงปฏิบัติ จะให้เหมือนกันไปหมดย่อมไม่ได้ เช่นเดียวกับวิธีการฝึกกรรมฐานทางกายจะนั้นอุบายวิธีต่าง ๆ เป็นเครื่องส่งเสริมความเพียรทางใจ ผู้บำเพ็ญต้องสังเกตเลือกพื้นด้วยดี ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นว่าแกงไม่สมน้ำสมเนื้อกัน รับประทานไม่ค่อยมีรสและให้คุณแก่

ร่างกาย ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น การอดอาหารเพื่อทรมานตนเปล่า ๆ จะเกิดประโยชน์อะไร

ผู้ปฏิบัติธรรมที่เต็มไปด้วยเหตุและผลต้องเป็นผู้ใคร่ครวญ และคำนึงถึงเหตุและผลเสมอ เพราะธรรมไม่ใช่ของสุ่มเดา แต่เป็นของจริงล้วน ๆ ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรทำแบบสุ่มเดา และหวังผลแบบสุ่มเดา คำว่าเดา ๆ โดยไม่มีเหตุและผลแฝงอยู่ด้วยไม่ควรนำมาใช้ จะกลายเป็นบุคคลที่มกมายในวงศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เต็มไปด้วยเหตุกับผล ผู้มีศาสนาประจำตัว จะเป็นฆราวาสหรือพระจำต้องมีเหตุกับผลเป็นเครื่องดำเนิน จะชื่อว่าเป็นผู้มีธรรมรักษาตัวเพราะธรรมคือเหตุกับผลประสานกันไปตลอดสาย ไม่มีช่องว่างจากเหตุกับผลแม้แต่บาทเดียวบาทเดียว ผู้ถือพุทธศาสนาจึงไม่ควรทำตัวให้เป็นช่องว่างจากเหตุผลเป็นเครื่องรักษา จะเป็นทางไหลมาแห่งกองทุกข์น้อยมากไม่มีประมาณ ตามแต่ช่องโหว่ที่เปิดไว้โดยไร้เหตุผล โดยมากมักพูดเสมอว่าตนถือศาสนา จึงควรปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับศาสนาซึ่งไม่ใช่สิ่งของเล็กน้อย ผลจะพอเพียงกับความต้องการ ไม่ได้บั่นกันตลบเหมไปตลอดกาล

ที่นี่ผมพอเข้าใจบ้าง แต่ก่อนไม่ทราบความหมายของท่าน ทั้งพระพุทธเจ้าทรงอดพระกระยาหารและพระท่านอดอาหาร ว่ามีความหมายอย่างไร จึงนำมาคละเคล้ากันให้ท่านพลอยยุ่งไปด้วย ผมต้องขออภัยท่านด้วยที่มารบกวนให้ยุ่งไม่เข้าเรื่อง

อาตมาก็ต้องขออภัยคุณด้วยเหมือนกัน หากว่าไม่สะดวกใจเวลาฟังคำตอบรับกันสำหรับอาตมาโปรดว่าไปเลย จะหนักเท่าไรก็ยิ่งได้ถ่ายกโหว เว้นแต่ยกไม่ไหวก็จำต้องยอมขืนยกเวลากระดูกหลังหักเสียแล้วจะไปหากระดูกที่ไหนมาแทน เพราะในตลาดเขาไม่มีกระดูกหลังสำรองขายเพื่อคนหลังหักจะไปหาซื้อมาใส่แทนได้

พระฝรั่งอดอาหารท่านคงจะภวานาดี ไม่เช่นนั้นท่านคงไม่อดบอายนัก พระฝรั่งเคยเล่าถวายท่านบ้างไหมว่า เวลาอดอาหารแล้วภวานาดีกว่าปกติที่ไม่ได้ออด

ท่านเคยเล่าให้ฟังบ้างเหมือนกัน แต่จะดีแค่ไหนนั้นอาตมาไม่ทราบชัด เพราะไม่มีปรอทวัดเหมือนคนไข้

แต่จะอย่างไรก็ตามท่านคงภวานาดีแน่ ท่านจึงอดทนทั้ง ๆ ที่หิวไม่ใช่เล่น

คุณเคยอดบ้างไหม หรือรับประทานวันยังค่ำไม่ยอมให้ท้องว่างได้เลยหรือ

ไอ้โฮ ผมจะไปอดได้อย่างไร เพียงวันเดียวโดนเข้าไปตั้งสามมื้อ มันยังหิวได้ ถ้าจะไปอดอย่างพระท่านเข้า ผมกลัวว่าไปไม่ริมถนนจะกลายเป็นผักไปเสียหมด โดยไม่กำหนดว่าไบแก่หรือไบอ่อนเลยท่าน เพียงรู้สึกหิวเล็กน้อยใจคองยังไม่สู้จะดี ยิ่งจะฝืนอดทั้งวันผมก็

ตัดสินใจไม่ถูกเหมือนกันว่ามันจะไปทำไหน ฉะนั้นผมจึงอดชมท่านไม่ได้ว่าท่านใจเด็ด
เดี่ยวจริง ไม่เช่นนั้นทำไม่ได้แน่ ๆ ส่วนท่านอาจารย์เล่า เคยอดอาหารบ้างไหม

เคยอดบ้าง

แล้วหิวไหมท่าน

คุณรับประทานวันละสามมื้อสี่มื้อยังบ่นว่าหิวได้ พระไม่ใช่ไม้แห้งจะไม่ให้หิว
อย่างไรได้ ต้องหิวอยู่โดยดี เป็นแต่ต้องอดทนเอาบ้าง เพราะเห็นว่ากิเลสตนยังหนา ยัง
หยาบมาก จะทำแบบคนที่มีกิเลสเบาบางแล้วเช่นคุณจะได้อย่างไรเล่า

ไอ้โฮ คนอย่างผมนี้หรือกิเลสเบาบาง ท่านจะหาอุปมาชมคนอย่างผมให้ดีใจ และ
หลงเพลินไปตาม แต่ผมเองรู้สึกว่ ละอายท่านจะตายอยู่แล้ว ไม่ทราบว่าจะเอาหน้าไปไว้ที่
ไหน ผมขอวิงวอนท่านอย่าชมผมว่ามีกิเลสเบาบางอีกเลย ผมจะมุดกระดานลงไปเดี๋ยวนี้
เพราะไม่มีทางหลบซ่อนหน้าเลย

ที่อาตมาชมคุณก็เพราะเห็นว่า คุณเป็นคนดีที่หาได้ยากคนหนึ่งนั่นเอง

แม้จะดีบ้างก็ขอให้ดีทางอื่น อย่าให้มาดีทางกิเลสเบาบางนี้เลย เพราะวันหนึ่ง ๆ
กิเลสมันหาทางออกวันละมากเท่าไรจนนับอ่านไม่ได้ ยิ่งปล่อยให้มันออกไปตามใจชอบ
มากเท่าไร มันยิ่งหาทางแย่งชิงกันออกยิ่งกว่าน้ำกว่าท่าเสียอีก เปิดประตูให้มันออกไปทัน
เราแทบเป็นลมล้มลงโดยไม่รู้รู้สึกตัว เมื่อเป็นเช่นนี้ มันจะเบาบางที่ตรงไหนละท่าน ฉะนั้น
ผมจึงละอายท่านแทบนั่งไม่ติดพื้น ถ้าท่านจะชมผมแล้วก็ควรชมถึงเสียยังจะดีกว่า เพราะ
กิเลสผมมันเร็วยิ่งกว่าลิ่งเป็นไหน ๆ ลิ่งโดดกิ้งไม้ได้กิ้งหนึ่ง แต่กิเลสผมมันโดดได้รอบโลก
ชั่วระยะเวลาลิ่งโดดกิ้งไม้แต่ละครั้ง ๆ ดังนั้นผมจึงไม่ชมมันว่าดี นอกจากผมจะทรมานมัน
ให้เข็ดหลาบ และอยู่ในเงื้อมมือวันหนึ่งจนได้เท่านั้น ไม่มีวันที่จะชมมันว่าดี และวันหนึ่ง ๆ
มันก่อเรื่องยุ่งให้ผมทำอะไร ไม่สามารถนับอ่านเรื่องของมันได้ นี่เราพูดเรื่องพระฝรั่งกัน
ต่างหาก แล้วก็ลุกลามาถึงเรื่องกิเลสเบาบางจนไม่จบสิ้นลงได้ ที่นี้ขอย้อนหลังพูดถึง
การอดอาหารอีกครั้ง คือการอดอาหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเพียรทางใจอย่างไรบ้าง

อาตมาเข้าใจว่าคุณจะเคยสังเกตเวลารับประทานมาก ทำให้เกิดความง่วงเหงา
หาวนอน และทำให้จิตคึกคะนองผิดปกติธรรมดา ยิ่งได้รับประทานอาหารประเภทส่งเสริม
ราคะตัณหาด้วยแล้ว ก็ยิ่งแสดงให้เห็นชัดว่าร่างกายมีส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริม และตัดทอน
สุขภาพทางใจได้ ไม่น้อยกว่าอารมณ์ที่เคยเป็นข้าศึก และเป็นคุณทั่ว ๆ ไป ดังนั้น การ
เลือกเฟ้นอาหาร การผ่อนอาหาร และการงดอาหารเสียบ้าง ตามที่เห็นควรเป็นบางกาล
เป็นความชอบธรรมสำหรับผู้บำเพ็ญใจ เพื่อเห็นภัยและเห็นคุณในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นตาม

หลักธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว เพราะวิธีทำดังกล่าวเป็นอุบายช่วยเสริมจิตในเวลาบำเพ็ญให้ ได้รับความสะดวกต่อการบำเพ็ญ โดยความสม่ำเสมอผิดธรรมดาที่ไม่สังเกตและทรمانอยู่ มาก จิตใจผ่อนคลายเห็นภัยและเห็นคุณรอบตัวอยู่ตลอดเวลา ยิ่งผ่อนและอดอาหารไปหลายวัน เท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มความสะดวกคล่องแคล่วแก่จิตใจมากขึ้นสำหรับรายที่ถูกกับจริตในทางนี้ ส่วนรายที่ไม่ถูกก็เช่นเดียวกับยาไม่ถูกกับโรคคนไข้ หมอย่อมงดการให้ยาขนานนั้นไปเอง ฉะนั้น

ที่นี้ยังมีปัญหาสังคมพุทธศาสนา เกี่ยวกับมังสวิรัต การงดเว้นรับประทานเนื้อสัตว์ ทุกประเภท ที่ได้เถียงกันเสมอมา ยังไม่มีทางลงรอยกันได้ ท่านจะเห็นอย่างไรในเรื่องนี้

คำว่าโต้เถียงกันนั้น ได้เถียงตามหลักพระธรรมวินัยหรือตามความเห็นของตน อตมาก็ไม่ทราบ เพราะการโต้เถียงกันตามธรรมดาทั่ว ๆ ไป นั้นเพียงเด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่ก็ ได้เถียงกันทั่วพิภพ และเคยโต้เถียงกันมาประจำแผ่นดินจนถือเอาเป็นกฎเกณฑ์หรือ หลักฐานไม่ได้ ฉะนั้นปัญหาที่คุณถามจึงไม่แน่ใจว่าเป็นปัญหาทฤษฎี หรือปัญหาหลักธรรม วินัยอันแท้จริงที่ทรงประกาศสอนไว้

ใครพูดขึ้นก็บอกว่าปัญหาหลักธรรมทั้งนั้น มิได้บอกว่าเป็นปัญหาทฤษฎี ผมจึงไม่ ทราบว่าเป็นปัญหาอะไรโดยแท้จริงกันแน่

ถ้าเป็นปัญหาเพื่อพระพุทธเจ้า หรือเพื่อพระธรรมวินัยของพระองค์ ก็ต้องพูดกันตาม หลักพระธรรมวินัยของท่าน ไม่ปลีกแฉะเป็นอย่างอื่น ถ้าเป็นปัญหาทฤษฎีก็จำต้องพูดไปตาม ความเห็นชอบของตน โดยไม่มีหลักธรรมวินัยมาเป็นเครื่องพิสูจน์ยืนยัน ปัญหาชนิดนั้นก็ กลายเป็นปัญหาโลกแตกไป ไม่มีใครกล้าเสี่ยงชีวิตเข้าไปตัดสินได้ เพราะกลัวศิระจะแตก ไปด้วย คุณต้องการปัญหาโลกแตก หรือต้องการปัญหาธรรมวินัย ที่เรียกว่าสวากขาตธรรม เล่า

เพียงหม้อหุงข้าวแตกมันยังทำให้ครอบครัวผัวเมียลูกเล็กเด็กแดง เกิดโกลาหล อลหม่านไปหมดทั้งบ้านจนมองหน้ากันไม่สนิท ยิ่งโลกแตกและศิระแตกด้วยแล้ว จะเอา อะไรมาเป็นเครื่องหมายมงคลอันดีแก่ชาวพุทธผู้มุ่งต่อพระพุทธเจ้าเล่า ความจริงแล้วผู้ มังสวิรัต หรือไม่วิรติมีส่วนผิดอย่างไรหรือไม่

ถ้าทำให้ผิดก็ผิด ทำให้ถูกก็ถูกด้วยกัน เพราะผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนาต้องมีพระ ธรรมวินัยเป็นเครื่องปกครองเช่นเดียวกัน คุณจะถามไปทำไม เราก็พูดกันเพียงผ่านๆ มาเมื่อ กี่ นี้ เราพูดกันว่าอย่างไร อตมายังไม่เห็นทันลิ้มแม่จะเป็นคนขี้หลงลืม เรื่องเหล่านี้แบบ แผนตำรับตำราก็มีอยู่แล้ว จะถามและถกเถียงกันไปทำไม ผู้ประสงค์จุดหมายปลายทางที่

ถูกต้องแน่นอน ก็ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่สอนไว้เท่านั้น ไม่คิดอ่าน และปฏิบัติไปนอกกลุ่มนอกทาง ปัญหาต่าง ๆ ที่ก่อความไม่สงบก็ไม่เกิดขึ้น อวัยวะส่วนที่ไม่คั้น ไม่ควรไปริเกาให้หนังที่ตี ๆ ถลอก ส่วนที่คั้นรับใส่ยาขี้ผึ้งตราพระ และถูให้ยาเข้าผิวหนังจะได้หายคัน อยู่สบาย

หลักพระธรรมวินัยมีอย่างไร ควรปฏิบัติไปตาม อย่าไปหาความคิดอ่านและปฏิบัติเยี่ยงศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมศาสดาที่ทรงบัญญัติไว้แล้วไม่รู้ถอน ที่ไม่ทรงสอนไว้ไม่รู้ขึ้นจะกระเทือนฝั่ง คือศาสดาผู้ทรงสอนด้วยพระปรีชาอันฉลาดแหลมคม และมีพระเมตตาต่อมวลสัตว์อยู่ในหมวดธรรมทุกบททุกบาท ทรงรู้ทั้งฐานะที่ควรเป็นไปได้ และฐานะที่ไม่ควรเป็นไปได้ การสอนโลกก็ทรงสอนไปตามฐานะและฐานะ ไม่ทรงฝืนหลักทั้งสองนี้ ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระองค์ก็จำต้องเล็งหลักธรรมทั้งสองนี้เช่นกัน ไม่เช่นนั้นก็กระเทือนฝั่ง(ความสงบสุขในวงศาสนา) กลายเป็นน้ำขุ่นมัวที่เต็มไปด้วยโคลนตม ใช้ประโยชน์ไม่ดีและสมบูรณ์พอ

พระพุทธเจ้าทรงวางศาสนาไว้เพื่อหมู่ชน คือส่วนรวม ผู้ปฏิบัติทั้งหลายแม้จะบำเพ็ญเพื่อตัวเองโดยเฉพาะในเบื้องต้น แต่ก็เพื่อส่วนรวมในวาระต่อไปอยู่นั้นแล ดังนั้น การปฏิบัติธรรมนักพรตจึงควรคำนึงถึงหลักอันถูกต้องตายตัว เพื่อตนและผู้คอยยึดจะไม่ผิดพลาดและระบาบไปทั่วทุกหนทุกแห่งให้ผิดไปตาม ๆ กัน เพราะการทำเพื่อตัวเป็นสาเหตุ แต่การทำเพื่อธาตุขันธ์ไม่ว่าผู้ใด จำต้องถือเป็นความจำเป็น แม้แต่คนที่ไม่สนใจกับศาสนาเลย ก็จำต้องทำเพื่อขันธ์กันทั่วโลก เพราะธาตุขันธ์เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ที่จำต้องปฏิบัติตาม สิ่งใดที่แสดงต่อธาตุขันธ์ สิ่งนั้นคือเครื่องบั่นทอนและทำลายธาตุขันธ์ และชีวิต ซึ่งจะต้องระวังกันเป็นประจำ

การไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทุกประเภทเพื่อธาตุขันธ์ หรือเพื่อการบำเพ็ญจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่าง มีส่วนผิดถูกอย่างไรหรือไม่ท่าน

ไม่ว่าจะเพื่อธาตุหรือเพื่อบำเพ็ญทางจิตใจไม่มีอะไรผิด เพราะไม่ได้ทำเพื่อเป็นการโฆษณาชวนเชื่อทั่ว ๆ ไป และไม่ได้ทำเพื่ออวดดี หรือเพื่อประท้วงใคร แต่ไม่ถือเป็นการถูกต้องด้วยการชักชวนคนอื่นให้ทำตาม เพื่อเป็นแบบฉบับว่า ต้องมังสวิรัติจึงจะถูกรับประทานเนื้อสัตว์ทุกประเภทต้องเป็นผิดทั้งนั้น ดังนี้

ก็เมื่อตนทำเกิดประโยชน์ แล้วชักชวนให้คนอื่นทำตาม ทำไมจะผิด ถ้าเช่นนั้นพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระองค์จนได้รับผลเป็นที่พอพระทัย แล้วนำธรรมนั้นมาสอนโลก จะไม่ผิดไปหรือท่าน

นี่ไม่ใช่โรคหวัดที่จะเชื่อคำโฆษณาของนักขายยานัตถ์ไปเสียทุกคำ ว่า ท่านเป็นหวัด คัดจมูกให้หันยานัตถ์หมอนั้น ๆ ท่านจะหายทันทีดังนี้ แต่มีมันเป็นคนละโรค คนละนิสัย ซึ่งจะต้องแสวงหายาชนิดต่าง ๆ กันมารักษาด้วยวิธีที่ต่างกันจึงจะหาย มิใช่จะรอกคอย เฉพาะยานัตถ์ทำเดียว ถ้าเป็นโรคชนิดเดียวกันก็ควรแก่การชักชวนให้รักษาด้วยวิธีเดียวกัน ไม่ว่าเฉพาะแต่มังสวิรัต แม้อาหารประเภทเนื้อ ปลา ธาตุนิยมยังไม่เหมือนกัน ท่านจึงสอนไว้ว่า อาหารสัปายะ อาหารเป็นที่สบายตามธาตุนิยมเป็นราย ๆ ไป

มังสวิรัตเป็นเรื่องธาตุชั้นดี และจิตใจของแต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไปเท่านั้น มิใช่ ส่วนใหญ่ และส่วนรวมที่จะชักชวนหรือโฆษณาทั่ว ๆ ไป ส่วนอาหารประเภททั่วไป เว้นเนื้อ ที่ทรงบัญญัติห้ามลิบอย่าง และอุทิสสมังสะสามอนั้นเสีย เป็นอาหารประเภทที่ควรแก่ ธาตุชั้นดี และอภัยชัยของผู้ไม่แสดงกับโรคทั่ว ๆ ไป อนึ่ง คุณไม่ควรนำยานัตถ์ของคุณ หลวงบันลือวาทะศิลป์มาแทรกกับยาของนายแพทย์ปริญญาเอก เพราะยาคุณหลวงคนนีใน วงการแพทย์ยังมีได้รับรองคุณภาพและพิชภัยโดยเอกฉันท์มิใช่หรือ ถ้ายังโปรดเก็บรอไว้ ก่อน เดี่ยวคุณหลวงทราบเข้าท่านจะดูเอา เพราะเป็นยาเฉพาะท่าน

ยานัตถ์อะไร ของคุณหลวงอะไร และที่ไหน ผมยังไม่เข้าใจ ท่านหมายความว่าอย่างไร

ผู้ได้รับประโยชน์ในการบำเพ็ญใจเป็นราย ๆ ด้วยมังสวิรัตวิธี คุณไม่ควรนำมา แทรกกับธรรมของพระพุทธเจ้าที่เป็นธรรมสอนโลกทั้งไตรภพ ธรรมเหล่านี้เป็นที่เกิดทุน อย่างยิ่ง และควรที่องค์พระพุทธเจ้าที่ทรงพระเมตตา จะนำมาประพรหมโลกให้พ้นจากการ สลบไสลด้วยยาพิษต่าง ๆ ที่สุดดมอยู่ตลอดเวลา ประโยชน์จากมังสวิรัตมีอยู่บ้างเป็นราย ๆ กับประโยชน์ในการสอนธรรมของพระพุทธเจ้า ต่างกันทั้งคุณภาพและการรับรอง ถ้าจะ เทียบกับสภา ฝ่ายหนึ่งเป็นเพียงสภาหนูเท่านั้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นชั้นสภาแมวซึ่งเป็นคน ละโลก ดังนั้นจึงไม่ควรนำมาคะละเคล้าหรือแข่งกัน คุณเห็นจะพอเข้าใจ เท่าที่เรียนให้ทราบ นี้

ที่นี่ผมพอเข้าใจบ้างแล้ว แต่ยังสงสัยอีกตอนหนึ่ง คือผู้ที่ไม่ฆ่าสัตว์ แต่ยัง รับประทานเนื้อสัตว์อยู่ จะไม่เป็นการอำนวยการให้เขาฆ่าสัตว์โดยทางอ้อมอยู่หรือ

จะอำนวยการหรือไม่ รอพูดกันทีหลัง คุณจะขัดข้องไหม

ไม่ขัดข้อง ตามแต่ท่านสะดวก

อาตมา ขอเรียนถามคุณบ้าง สมมุติว่าคุณเป็นพระ มีผู้นำสิ่งของมาถวายจะเป็นของ ฉันทหรือของใช้ก็ตาม ตามกาลของสิ่งนั้น ๆ คุณจะรับ และฉันทสิ่งของเหล่านั้นไหม

ผมเป็นพระซึ่งเป็นเพศที่อาศัยชาวบ้านเป็นอยู่ ก็จำต้องรับฉันและใช้สอยให้เขาได้ บุญบ้าง นอกจากผิตวินัยจะรับไม่ได้

คุณแน่ใจไหมว่าเป็นสิ่งของที่เขาได้มาให้ทานคุณด้วยความบริสุทธิ์จริง ๆ หรือไปเที่ยวคดโกง ปล้นจี้ ขโมยเขามา

ผมก็ทราบไม่ได้ว่าเขาได้มาด้วยวิธีใด แต่ผมก็ถือว่าเขาให้มาด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ผมก็รับด้วยความบริสุทธิ์ ไม่เห็นผิดที่ตรงไหน ถ้าผิดจริง ๆ พระที่อาศัยชาวบ้านก็เป็นพระไปไม่ได้ ต้องอดตายกันทั้งประเทศ ไม่มีพระเหลืออยู่ค้ำวัดแม้แต่องค์เดียว เพราะที่เขา นำมาให้ทาน เราจะไปมีทางทราบได้อย่างไร

ทีนี้เผื่อว่าไปถูกรายที่ได้มาให้ทานเราด้วยความไม่บริสุทธิ์ เราไม่เป็นขโมย แต่รับและฉันสิ่งของของเขา จะไม่เป็นการอำนวยให้เขามีแก้ใจทำทุจริตทางอ้อมหรือ

อำนวยหรือไม่ ใครจะไปทราบได้ละท่าน เพราะพระกับฆราวาสมันอยู่กันคนละมุม โลกนี้ ถ้าเขามาอยู่ในวัด หรือในกุฏิเดียวกันกับเรา เราก็พอมีทางทราบและห้ามเขาได้ ไม่ให้รับสิ่งของของเขาก็ได้ นี่มันสุดวิสัยที่พระจะไปสอดรู้เรื่องของโลกทุกแง่ทุกมุม เดียว เขาจะหาว่าเป็นพระจรจัด พระนักสืบ พระนักเลง พระนักเที่ยวและเกี่ยวสีกาเข้าอีก เรื่องก็ไปใหญ่ ผมถือเสียว่า ความทุจริตทุกประเภทที่โลกเขาทำก็เป็นเรื่องของเขา ความสุจริตทุกประเภทที่เราทำก็เป็นเรื่องของเรา มันคนละเรื่องจะนำมาคละเคล้ากันทำไม ถ้าชื่อนำมาคละเคล้ากันแล้ว จะไม่มีใครดีในโลกแม้แต่คนเดียว ต้องเป็นคนผสมเช่นเดียวกับบัวตูดผสมอื่น ๆ นั่นเอง ผมเห็นอย่างนี้จะถูกหรือผิดก็สุดวิสัย แต่จะเอาผมคนดีกับเขาคนชั่วมาผสมให้เนาเหม็นเป็นอันเดียวกัน นั่นผมไม่ยอมเด็ดขาด เพราะการทำเช่นนั้นก็เท่ากับจับเอาผมคนเป็นซึ่งยังมีชีวิตอยู่ เข้าไปอยู่ในโลงฝังกับคนตายที่เป็นผีไปแล้ว ซึ่งผิตวินัยจะเป็นไปได้

ทีนี้คุณพอทราบได้ไหมในปัญหาที่คุณถามอาตมา ซึ่งขอรอไว้ยังไม่ได้ตอบนั้นกับปัญหาที่อาตมาเรียนถามคุณ ทั้งสองเงื่อนไขพอเข้ารูปกันได้ไหม หรือคุณยังสงสัยอะไรอีก เชิญพูดได้ไม่ต้องเกรงใจ

ท่านจะตอบหรือไม่ตอบ ผมก็หมดความสงสัยไปแล้ว เพราะการฆ่าหรืออะไรต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องของโลกซึ่งไม่มีประมาณ ใครจะไปตามรู้ตามเห็นเขาได้ ขึ้นตามไปมาก ๆ เดียวก็จะถูกห้ามไม่ให้ใช้รองเท้ากระเป๋านั่งสัตว์ และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอวัยวะของสัตว์ทุกประเภทอีก เรื่องก็จะยุ่งกันใหญ่ ผมต้องกราบขอบพระคุณท่านที่มารบกวนให้ท่านเสียเวลามากจนเกินควร

พระฝรั่งเดิมที่ท่านถือคริสต์ศาสนามีใช้หรือ ท่านคิดอย่างไรจึงได้หันเข้ามานับถือ พระพุทธศาสนา และบวชเป็นพระฝรั่งในศาสนาพุทธเรา

ใช้ ท่านเป็นนักค้นคว้าศาสนาและเป็นนักเหตุผล ทราบว่าท่านค้นคว้าศาสนาต่าง ๆ อยู่ยาวนานแต่ยังไม่พอใจ โดยเห็นว่าศาสนาต่าง ๆ มีเหตุผลไม่สมบูรณ์ จึงได้หันเข้ามาค้นคว้า พุทธศาสนา และได้เห็นเหตุผลของศาสนานี้สมบูรณ์ ทั้งขั้นต่ำ ขั้นกลาง และขั้นสูงของ ศาสนาไม่ขัดแย้งใจ จึงเกิดศรัทธาความเชื่อเลื่อมใส และสละการงานทางฆราวาสมาบวชจน กลายเป็นพระฝรั่งเรื่อยมา ถึงทุกวันนี้ท่านไปบิณฑบาตที่ไหน รู้สึกมีคนจ้องมองดูท่านจน ผิดสังเกตทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เฉพาะเด็ก ๆ อดพูดไม่ได้ขณะที่เห็นท่านเดินผ่านไป ต้องพูด ว่าพระฝรั่งมาแล้ว พระฝรั่งมาแล้ว ใส่บาตรท่าน ดังนี้เสมอ ไม่ว่าบ้านนอก ในเมือง เมือง ใหญ่ เมืองเล็ก เวลาท่านเดินไปตามถนนด้วยกิจธุระต่าง ๆ ก็เช่นกัน นิสัยของเด็ก ปากเประกว่าผู้ใหญ่มาก และพูดออกมาจากความรู้สึกตามสบายไม่มีคดเคี้ยว หรือ เงื่อนงำภายในใจ

ไม่ว่าเด็กที่ไหนเหมือนกันหมด พอมองเห็นต้องเประออกมาทันทีโดยไม่สนใจว่า คิดหรือว่าจะอะไรให้เขา ทั้ง ๆ ที่พระฝรั่งเองก็ได้ยิน และเข้าใจคำพูดของเด็ก ท่านมียิ้มชนิด ๆ บางครั้งทั้งยิ้มทั้งพูดออกมาว่า เด็กพูดว่าพระฝรั่งมา และพระฝรั่งก็มาจริง ๆ ดังที่เด็ก พูดดังนี้ เวลามีโอกาสอาจารย์ก็ได้อธิบายนิสัยของคนไทยให้ท่านฟังว่า คนไทยมีนิสัยเอ็นดู สงสารคนต่างชาติที่เป็นนักบวช เช่น ชาวยุโรป คนไทยสงสารมากกว่าชาวเอเชียด้วยกัน ชอบทำบุญให้ท่านด้วย ชอบกราบไหว้ ชอบให้ความอนุเคราะห์ทุกทางเท่าที่สามารถ ชอบ เคารพเลื่อมใส ผิดกับพระที่เป็นชาวเอเชียด้วยกันอยู่มาก ไปในที่บางแห่งที่คนยังไม่รู้จัก กับอาจารย์ เขาเห็นพระฝรั่งเดินตามหลังอาจารย์ รีบทำกุฏิจะใส่บาตรท่าน บางรายที่เป็น ชั้นเทพะซึ่งออกมายืนรออยู่ในที่ต่าง ๆ พอมองเห็นพระฝรั่งเดินตามหลังเรามา ตา เขาจับจ้ององกายเตรียมจะใส่บาตรท่าน อาจารย์ก็ให้สัญญาณท่านเพื่อทราบอัธยาศัย และรับบาตรทานเขา เพราะตามปกติก็เคยทำอย่างนั้นอยู่แล้ว ถ้าสิ่งของไม่ครบก็ให้ใส่ บาตรรองค้ตามหลัง ไม่ว่าจะเป้นพระฝรั่งหรือพระไทยที่ไปด้วย ทุกวันนี้ท่านทราบนิสัยคน ไทยได้ว่าเลื่อมใสพระฝรั่ง

เมื่อท่านหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พ่อแม่ของท่านไม่เสียใจหรือ ทำไมพ่อแม่ จึงยินยอมให้ท่านนับถือ และบวชในพระพุทธศาสนาเล่า

จะเสียใจไปทำไม เพราะพระพุทธศาสนาไม่ใช่โรงฆ่าสัตว์ โรงต้มตุ๋นมนุษย์ที่จะคอย ฆ่าและต้มยำเฉพาะลูกฝรั่งมั่งคั่ง อันเป้นเหตุให้พ่อแม่ของพระฝรั่งกลัวกัน ความจริงก็คือ

โรงงานหล่อหลอมคนให้เป็นคนดีมาจนนับไม่ถ้วนแล้ว ไม่มีอะไรเสียหายเพราะ พระพุทธศาสนาแม้แต่นิดพองจะกลัวกัน ที่ไม่ห้ามก็เพราะพ่อแม่ของพระฝรั่งก็ต้องการเป็นคนดี และปรารถนาอยากให้อลูกรของตัวเองเป็นคนดีอยู่แล้ว เมื่อเห็นลูกหันมานับถือ พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งแห่งความดีทั้งมวลและประพฤติตนให้ดีตามหลักศาสนา ก็ควรจะยินดีด้วย สมกับเป็นพ่อแม่ที่มีเหตุผล ถ้าเป็นคุณจะเห็นอย่างไร เพราะเหตุผลก็ลงที่นั่นอยู่แล้ว

ผมต้องเห็นอย่างนั้น ที่นี้การสวดมนต์หรืออะไรตามแบบพระไทยเรา ท่านสวดได้ใหม่ และสวดถูกต้องตามบาลีเหมือนพระไทยใหม่

ท่านก็สวดได้บ้างพอสมควร แต่จะให้ถูกทุกอักขระฐานกรณ์ก็ยอมเป็นไปได้ยาก แต่ก็ไม่ได้ไปเสียจริง ๆ เพียงเพี้ยนไปบ้างเป็นบางตัว เราน่าเห็นใจท่านที่พยายามสวดให้ถูกแต่ก็ผิดไปจนได้ คงเป็นทำนองพวกเราพูดภาษาอังกฤษ แม้จะพยายามอย่างเต็มที่ก็ยังเพี้ยนไปจนได้

สมัยโบราณกับสมัยทุกวันนี้ ท่านเข้าใจว่าสมัยไหนที่ศาสนาเจริญกว่ากัน เว้นครั้งพุทธกาลกับถัดมาที่พระสาวกอรหันต์ยังมีอยู่มากและเป็นผู้นำนั้นเสีย

อาจารย์ก็ไม่ทราบว่ามีสมัยโบราณท่านปฏิบัติกันอย่างไร แม้สมัยทุกวันนี้ทั่วประเทศไทยเรายังแบ่งออกเป็นภาคเป็นจังหวัด กลายเป็นหลายภาคหลายจังหวัด ศาสนาก็ยังแบ่งออกเป็นสองภาค คือสมณะและวิปัสสนา ในจังหวัดต่าง ๆ นั้นจังหวัดใดที่สมณะและวิปัสสนาเจริญ และจังหวัดใดที่สมณะและวิปัสสนาเสื่อมโทรม จังหวัดใดสมณะเจริญแต่วิปัสสนาเสื่อม หรือไม่มีวิปัสสนาเลย จังหวัดใดที่วิปัสสนาเจริญแต่สมณะเสื่อม นี่เป็นภาคปฏิบัติทางใจซึ่งเป็นแง่หนึ่งของศาสนา ยังอีกแขนงหนึ่ง คือคัมภีร์เกี่ยวกับการศึกษา ร้อยกรอง หรือจะเรียกออกไปอีกจากหลักใหญ่คือศาสนาก็ได้ เรียกปริยัติ ปฏิบัติ และ ปฏิเวธ

ขยายความย่อ ๆ ว่า ปริยัติได้แก่การศึกษาตามหลักศาสนา เพื่อให้รู้เรื่องทั้งคัมภีร์และวิปัสสนาธุระว่า ทำวิธีใดจึงจะถูกต้องตามแนวทางที่ท่านสอนไว้ เป็นต้น ปฏิบัติได้แก่การปฏิบัติตามที่เรารู้ ไม่ให้ผิดจากเข็มทางเดินของธรรมด้วยสุปฏิบัติ เป็นต้น และ ปฏิเวธ คือความรู้ภายในใจจากการปฏิบัติเป็นขั้น ๆ จนถึงขั้นรู้แจ้งแทงตลอดกิเลสและบาปธรรมซึ่งมีอยู่ในใจ ไม่มีสิ่งรกรุงรังเหล่านี้เหลืออยู่แม้นิด พอเป็นเชื่อสมมุติอันเป็นสาเหตุให้ปรากฏเป็นภพชาติขึ้นมาทีใจอีกต่อไป หลักศาสนาที่กล่าวนี้ไปเจริญและเสื่อมอยู่ที่บ้านใด เมืองใด และบุคคลผู้ใด ในเวลาใดบ้าง จนเข้ามาถึงตัวเราเอง นับแต่เป็นเด็กขึ้น

มาถึงหนุ่มสาวเฒ่าแก่ วยไตและเวลาไต่บ้าง เราได้ทำศาสนาให้เจริญหรือให้เสื่อมหรือว่า ไม่มีศาสนาอยู่ในใจเลยตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

ถ้าไม่สามารถจะทราบเรื่องศาสนาเจริญหรือเสื่อมโทรมในส่วนใหญ่ได้ ก็ควรทราบในส่วนย่อยคือ ตัวของเราเองก็ยังมี ถ้าไม่ทราบอะไรเสียเลยก็รู้สึกว่าจะมองข้ามตัวไปมาก ที่นี้การหวังความสุขความสมหวัง ถ้าไม่ได้จากตัวซึ่งเป็นหลักใหญ่และสำคัญยิ่ง ก็น่ากลัวจะไม่มีทางได้จากอะไร เพราะการมองดูเดือนดาวบนฟ้าทั้ง ๆ ที่ไม่ลืมนานั้น รู้สึกจะสุดวิสัยที่จะให้เห็นได้ นอกจากคนลืมนามองไปในวิสัยของสายตาที่สามารถต้องเห็นได้ไม่ผิดวิสัยความสุขความเจริญซึ่งเปรียบเหมือนเดือนดาว ย่อมเป็นวิสัยของคนที่ไม่มองข้ามตน แต่เป็นสิ่งที่สุดวิสัยของคนลืมนามองได้ประสบเหมือนโลกเขา ว่าอย่างไรคุณ อาจารย์ไม่สามารถเรียนคุณได้ว่า ศาสนาเจริญในสมัยไหนมากกว่ากัน ขอมอบให้คุณนำไปพิจารณาแล้วแก้ไข และตัดสินใจเอาเองจะดีกว่าคอยลมหายใจจากคนอื่น ซึ่งอาจจะผิดหวังตลอดไปได้

เท่าที่ทราบมาเป็นยุค ๆ ก็ยังไม่ปรากฏว่า มีพระฝรั่งมั่งคั่งมาสนใจและบวชในพระพุทธศาสนาเราเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ ผมจึงเข้าใจเอาว่า สมัยนี้ศาสนาเจริญกว่าสมัยโบราณ เพราะมีฝรั่งมาบวชในศาสนา มากจนผิดปกติ

ส่วนจำพวกที่มาทำให้ศาสนาเสื่อม หรือทำลายศาสนาออกจากหัวใจประชาชนคนไทยเรานั้นจะมีบ้างไหม หรือจะมีเฉพาะจำพวกที่เข้ามาส่งเสริมทำเดียว อาจารย์อยู่แต่ในวัดไม่ค่อยมีโอกาสทราบเรื่องโลก จึงเรียนถามคุณผู้ชัดเจนในทางนี้อยู่แล้วคงทราบได้ดี และต้องขออภัยด้วยหากถามไม่เข้าใจเรื่อง

ตอนนี้ผมก็ไม่ได้สังเกตเท่าไรนัก แม้จะเคยพบเคยเห็นก็ไม่ได้สะดุดใจที่เกี่ยวกับคนผู้นับถือศาสนาและศาสนาว่าจะมีส่วนเสียหายไปด้วย แต่พอท่านถามขึ้นมาผมจึงระลึกได้ว่า อาจมีส่วนเหมือนกัน หรืออาจมีจำนวนมากกว่าฝ่ายเข้ามาส่งเสริมก็เป็นได้ เราพอจะทราบได้ว่า แต่ก่อนสมัย ปู่ ย่า ตา ทวด เราไม่เคยได้ยินว่ามีการเปลี่ยนผิวเปลี่ยนเมียกัน แต่มาทุกวันนี้รู้สึกจะถือเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ของอุบายการหาเงินไปเสียมาก ไม่เฉพาะผู้ที่มีการครอบครัวยุคหนึ่งเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังไม่มีครอบครัวก็รู้สึกว่ายิ่งเปลี่ยนได้ง่าย และรวดเร็วทันใจยิ่งกว่าการเปลี่ยนเสื้อเปลี่ยนผ้าเป็นไหน ๆ วันหนึ่ง คินหนึ่งเปลี่ยนได้ตั้งหลาย ๆ ชุดและเปลี่ยนได้โดยไม่มีกลางวันกลางคืน ยืนรอนั่งคอยเปลี่ยนอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นหมู่ ๆ พวก ๆ เหมือนชาวประมงเที่ยวหาปลา กัน พวกนี้กำเรือบอริหาอาชีพในทางนี้

มากขึ้น แบบมองดูแล้วนับไม่ถ้วน และไม่นิยมวัย แต่ล้วนเตรียมรอจะเปลี่ยนชุดอยู่แล้ว ทั้งนั้น

ท่านเดินไปตามถนนหนทางไม่สะดุดตาบ้างหรือ ที่พวกเขาประมวงเดินพวงแหและ อวนเกี่ยวหาปลากันเป็นทิวแถว โดยไม่สนใจกับโลกที่มีศีลธรรมและรู้จักดี ชั่ว ต่ำ สูง จะ ตำนานตีเตียนอย่างไรบ้าง ศีลธรรมที่เคยมีประจำมนุษย์ประจำโลกเลยหลุดลอยไปเสียหมด เหลืออยู่เพียงเรือนร่างซึ่งไม่ผิดอะไรกับสัตว์ที่ไม่รู้จักดีศรีดีชั่วอะไร เพราะสิ่งที่มีคุณค่าคือ ศีลธรรมประจำความประพฤติอภัยของมนุษย์ได้สลายไปหมด ตอนนี้น่าท่านถามถูกกับ จุดที่กำลังเป็นอยู่ที่เดียว ท่านไปทราบได้อย่างไร เพราะอยู่แต่ในวัด ไม่เห็นมีโอกาสได้ไป เทียวตามสถานที่รื่นรมย์ต่าง ๆ เพราะท่านเป็นพระ

ถ้าอาจารย์พอมีทางทราบได้ก็จะมาเรียนถามคุณให้เสียเวลาทำไม เท่าที่เรียนถามก็ เพราะไม่ทราบ เป็นเพียงเคยอ่านหนังสือพุทธประวัติที่พระพุทเจ้าทรงรำพึงหาทางพ้น ทุกข์ตอนกำลังบำเพ็ญว่า เมื่อมีร้อนก็ต้องมีเย็น ขณะเดียวกันเมื่อมีดีก็อาจจะมีชั่วคู่กันดังนี้ เมื่อเห็นฝรั่งเข้ามาสนใจ และบวชในพุทธศาสนาเพื่อบำเพ็ญความดี และเสริมเกียรติ เมืองไทย ซึ่งเป็นเมืองแดนพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็เป็นเหตุให้คิดถึงความเสียหายซึ่ง อาจตามมาเป็นของคู่กัน จึงได้เรียนถามคุณแบบสุ่มเดาไปอย่างนั้นเอง ถ้าคำที่ถามอาจจะ เป็นประโยชน์แก่โลกได้บ้าง อาจารย์ก็สาธุด้วย

ผมแน่ใจว่าต้องเป็นประโยชน์แก่โลกไม่สงสัย เพราะคำสั่งสอนของพระพุทเจ้าไม่ เคยเป็นภัยแก่โลกแต่ไหนแต่ไรมา นอกจากผู้สนใจใคร่ต่อความดีงามจะยังไม่เข้าใจ ความหมายของธรรมที่สั่งสอนเพื่อสิ่งดีงามโดยตรงเท่านั้น จึงอาจไม่มองเห็นธรรมเป็นของ สำคัญเท่าความทะเยอทะยานอยาก อันรอก่อความหายนะแก่ตนอยู่ทุกขณะที่ได้โอกาสก็ อาจเป็นได้ จึงมีทางเสียได้เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เมื่อได้อาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องชี้ แนวทางผิด ถูก ดี ชั่ว ก็พอมีทางหลีกเลี่ยงจากความหายนะได้ เพราะคนเรามีได้มุ่งเจตนาเพื่อ จะทำลายตน เมื่อทางหลีกเลี่ยงยังมีพอเดินได้อยู่ ทางหลีกเลี่ยงทุกซึกก็คือธรรมเครื่องรังใจ ไม่ให้เป็นไปตามความทะเยอทะยานทำเดี๋ยว ให้มีการหักห้ามบ้างก็พอมีทางคิด

ที่ผมเป็นห่วงมากก็พวกเด็กวัยรุ่นและหนุ่ม ๆ สาว ๆ ซึ่งกำลังล่อแหลมต่อความ หายนะอยู่มาก ที่เราพูดมาตอนนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่ลูกหลานบ้านเมืองอันเป็นที่รักสงวน อย่างยิ่งของเรา เพื่อเขาจะพอมีทางคิดและปรับปรุงตัวให้ทันกับเหตุการณ์ ซึ่งกำลังคับขัน สำหรับเด็กอยู่ในวัยคะนอง พอให้มีขอบเขตเท่าที่ควร สมกับเมืองไทยเป็นเมืองลูกศิษย์ พระตถาคตผู้ฉลาดในเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไป

ที่อาจารย์ไม่แน่ใจก็เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัตถุ และความประพฤติ อัจฉริยะของคนทั้งโลกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมามิได้หยุดยั้ง แต่ธรรมยังอยู่คงเดิม มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามโลกเสียบ้าง พอให้เข้ากับโลกซึ่งมีทั้งสมัยเก่าและสมัยใหม่ ธรรมก็ควรมีสมัยเก่าและสมัยใหม่บ้าง เพื่อผู้ต้องการจะได้เลือกเอาตามความชอบใจ คุณจะมี ความเห็นอย่างไรบ้างช่วยคิดด้วย

ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงธรรม ให้เป็นไปตามโลกสมัยจรวดดาวเทียมนี้ด้วยแล้ว อยากรู้ธรรมต้องตายแน่ ๆ ท่าน ไม่มีวันจะวิ่งทันโลกได้เด็ดขาด เพราะโลกมันวิ่งเร็วยิ่ง กว่าจรวดดาวเทียมตั้งร้อยเท่าพันเท่าทวีคูณ ไม่มีอะไรในโลกจะวิ่งเร็วยิ่งกว่าโลกสมัย ปัจจุบัน ท่านลองคิดดูผู้ประพฤติธรรมเข้าวัดฟังธรรม ยังถูกพัดผันจากลมประเภทจรวด ดาวเทียมว่า ช้างจนเกินกาล นานจนล้าสมัย อะไรไม่ทันเขา ก็ยิ่งจะเปลี่ยนแปลงธรรมให้วิ่ง ตามโลกด้วยแล้ว ผมว่าต้องจมไปเลย เพราะโลกเวลานี้ถ้าเป็นน้ำก็กำลังไหลเชี่ยวจัด ถ้า เป็นลมก็กำลังเข้าซัดมรสุม อะไรปลิวเข้าไปในบริเวณนั้น ต้องพลอยปลิวว่อนไปตาม น้ำตามลมไม่มีวันกลับคืนมาได้แน่ ผู้ที่พยายามหาทางหลบหลีกได้บ้างก็พอจะมีความ ปลอดภัย แต่ผู้ที่อวดเก่งกล้าว่าตนมีความสามารถหาญไปเข้าในบริเวณนั้น ลำตัวจะต้อง ขาดกระเด็นออกจากกันครึ่งท่อน และปลิวไปคนละทิศละทางอย่างไม่มีอะไรจะต้านทานได้ เลย ความเห็นของผมว่าอย่างนี้ ท่านจะมีความเห็นอย่างไร นิมนต์พูดมาได้เลย ต่างช่วย ออกความคิดความเห็น เพื่อผู้หวังฟังธรรมจะได้รับความร่มเย็นเท่าที่ควร

อาจารย์ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับคุณ เท่าที่พูดถึงการเปลี่ยนแปลงธรรมให้ เป็นไป ตามสมัยเสียบ้าง นั้นเป็นการหยิ่งเสียของคุณว่า จะมีความหนักแน่นต่อธรรมแค่ไหน เพียงไรเท่านั้น มิได้มีความหมายเพื่อจะตัดทอนธรรมซึ่งเป็นสิ่งเทิดทูนอยู่บนศรัทธาและ ชีวิตแม้แต่น้อย เพราะธรรมเป็นที่พึ่งอาศัยทั้งเป็นทั้งตาย ไม่ยอมห่างเหิน ส่วนคนเราแม้ จะรักแสนรัก แต่ก็เป็นที่พึ่งอาศัยได้ในคราวเป็น แต่พอถึงความตายจำต้องจากกันโดยดี ไม่สามารถจะเป็นที่พึ่งอาศัยให้ถึงแดนนรกและสวรรค์นิพพานได้ จำต้องตัดญาติขาดมิตร กันนับแต่ลมหายใจขาดลงเท่านั้น ดังนั้น ผู้หวังฟังธรรมจึงเชื่อว่าเป็นผู้มีที่พึ่งอันมั่นคงทั้ง โลกที่มีชีวิตอยู่และโลกที่ขาดใจไปแล้ว แต่ผู้ขาดธรรมเป็นเครื่องยึดของใจ ย่อมเป็น เหมือนคนตกน้ำที่ไม่มีที่เกาะพอประทังชีวิต และไม่มีผู้ช่วยเหลือจุดลากขึ้นจากน้ำ มีหวัง ตายกันทุกราย ฉะนั้นเท่าที่พูดเรื่องฝรั่งจนมาถึงเรื่องของพวกเรา ก็เห็นสมควรยุติเพราะ นานมาก เกรงว่าคุณจะเหนื่อยแยะ สำหรับอาจารย์พอสู้ได้ ถ้าคุณไม่เหนื่อย

ผมก็เห็นใจท่านที่อุตส่าห์สละเวลาคู่กับผม ซึ่งผมเองก็ไม่ทราบว่าจะทำได้ผิดและคำ
ใดถูก แต่พูดไปตามความรู้สึกที่เป็นห่วงตนและประเทศชาติตลอดเด็ก ๆ ลูกหลานที่ยัง
อ่อนต่อสิ่งชั่วร้ายอยู่มาก เกรงว่าจะเสียคนก็พูดไปบ้าง เพื่อประโยชน์แก่เขาผู้จะสืบชาติ
ศาสนาต่อไป ผมขอกราบขอบพระคุณท่านที่เมตตาผมในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์แท้